

URTX

L A RELACIÓ EPISTOLAR DE
**VALERI SERRA AMB MOSSÈN CINTO
VERDAGUER I AMB AGUSTÍ DURAN**

Ramon Miró Baldrich

LA RELACIÓ EPISTOLAR DE VALERI SERRA AMB MOSSÈN CINTO VERDAGUER I AMB AGUSTÍ DURAN

**Ramon
Miró Baldrich**

Professor del Centre
Associat UNED
de Cervera

El recull de l'epistolari de Valeri Serra i Boldú és un objectiu que només podem proposar-nos a llarg termini, puix que s'ha conservat poc nombre de cartes adreçades a ell (a l'Arxiu Valeri Serra, donat per la seva filla Carme Serra a la vila de Bellpuig). I és justament la varietat de cartes conservades a l'arxiu personal allò que permet fer l'acció inversa de recerca per poder buscar les cartes de Valeri Serra en els arxius o fons conservats d'altres personatges importants.

Ni el seu arxiu és gaire ampli en aquest aspecte, ni s'ha conservat res que s'assembla a llibres o llibretes d'esborrany de cartes enviades per ell (tampoc tenim notícia que haguessin existit, però, aquests duplicats).

L'epistolari que ell mateix donà a conèixer en vida fou el que mantingué amb mossèn Cinto Verdaguier (i encara, només algunes cartes que ell en rebé), que publicà com a annex al seu primer estudi verdaguierà important, *Mossen Jacinto Verdaguier (Recorts dels set anys darrers de sa vida)*. El llibre, basat en bona part en una sèrie d'articles que abans havia anat publicant a *Lo Pla d'Urgell*, fou imprès per la impremta Ramon Saladrígues, a Bellpuig, el 1915. Oferí les cartes de Verdaguier per al futur museu verdaguierà, tot i que les referències dels textos recollits per Josep Maria de Casacuberta i Joan Torrent i Fàbregas a l'epistolari de Verdaguier donen més d'una font de conservació en les cartes de mossèn Cinto adreçades a Serra i Boldú.¹

L'epistolari amb Verdaguier pertany a l'etapa en què estudiava a Barcelona i vivia, als estius, a Linyola amb els seus pares. La relació amb mossèn Cinto començà quan Serra era redactor al full literari *L'Atlàntida* i fou especialment directa durant el període en què féu també de redactor de la revista *La Creu del Montseny* (ambdues publicacions dirigides per

Verdaguier). De resultes de l'esforç de muntar els números de la revista, sembla que Serra emmalaltí, i per això restà, la tardor i l'hivern de 1900-1901, a Linyola. Aquest fet l'obligà a una relació epistolar més intensa amb Verdaguier, amb qui no es retrobà fins al viatge de Verdaguier a Lleida, en ocasió d'exercir la presidència literària dels Jocs Florals (al maig de 1901).

De l'etapa en què, ja casat, s'instal·là a Bellpuig sabem que hi hagué una nodrida correspondència,² probablement de valor desigual, puix que per les feines professionals i literàries que emprengué, la necessitat epistolar fou prou elevada. L'epistolari amb Duran i Sanpere pertany bàsicament a aquesta etapa. Agustí Duran, nascut a Cervera el 1887, era tretze anys més jove que Valeri Serra (gairebé mitja generació); en el període que abraça la correspondència, Duran vivia a Cervera, era ja llicenciat en Dret (1908) i en Lletres (1911), organitzava l'arxiu i també algunes investigacions arqueològiques a la comarca. El 1917 es traslladarà a Barcelona, a treballar a l'Arxiu de la Ciutat, el qual, anys a venir, es convertirà en Arxiu Històric Municipal instal·lat a ca l'Ardiaca.

Epistolari amb Verdaguier

Els onze volums d'epistolari de mossèn Cinto, publicats per Josep Maria de Casacuberta i Joan Torrent i Fàbregas, ofereixen els textos conservats que avui es coneixen d'aquest epistolari en ordenació cronològica.³ Hi ha una carta i mitja de Valeri Serra a Verdaguier i dotze cartes de Verdaguier a Valeri Serra, totes elles entre els anys 1896 i 1901.⁴

Al volum número X, que comprèn els anys 1896-1899, hi ha dues cartes de Verdaguier a Valeri Serra i, en la numeració global de l'epistolari verdaguierà, són:

1234. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, agost 1896).

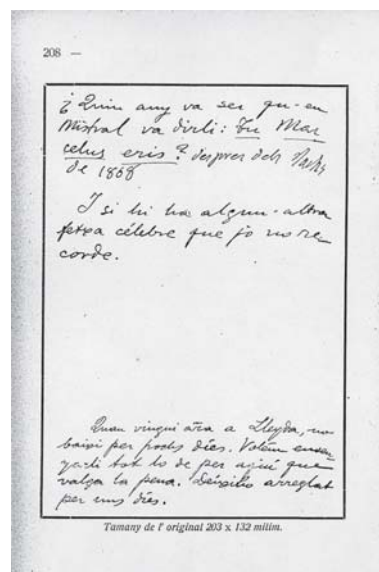
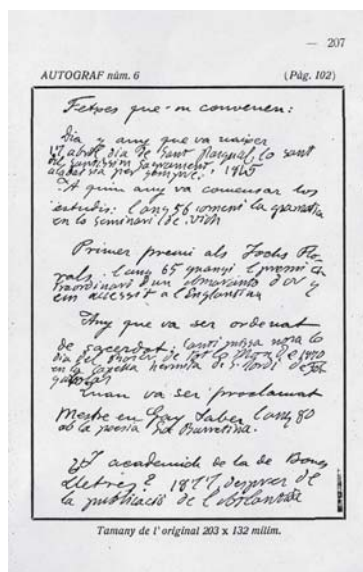
1348. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, 19-viii-1898).⁵

Ambdues cartes responen a una carta prèvia de Valeri Serra en què felicitava el poeta pel seu sant (Sant Jacint és el disset d'agost). Donen com a lloc de conservació de la primera l'arxiu de la vídua de Valeri Serra, i de la segona indiquen que prèviament fou publicada per Antoni Boada en un article dedicat a la relació entre Verdaguer i Valeri Serra.⁶ De cap de les dues tenim notícia que s'hagi conservat la carta prèvia de Serra i Boldú; tan sols, pel contingut de les cartes de Verdaguer, podem endevinar els continguts de les cartes que ell li havia enviat.

A la primera carta, a més de la felicitació pel sant, en nom propi i dels seus pares, l'informava que a Lleida no s'havia obert la subscripció, potser al diari *El Palleresa* (una subscripció relacionada amb un homenatge al poeta, que s'estava preparant a Barcelona, interpreten els editors de l'epistolari);⁷ li demana una poesia, probablement per publicar-la en algun diari de Lleida, com ja havia fet amb altres;⁸ li dóna suport en els problemes;⁹ i finalment li tramet un encàrrec per a Lluís Viola i Vergés, escriptor i llibreter, que pertanyia al grup de redacció del full literari *L'Atlàntida*, igual que Serra, i era també sots-secretari de la comissió organitzadora de l'homenatge a Verdaguer.¹⁰

A la segona carta, a més, també, de la felicitació pel sant, Valeri Serra devia insistir-li en la petició que escrivís uns nous goigs al Sant Crist de Balaguer, i Verdaguer s'excusa, de moment: "No se quan podré donarme l plaer de visitar lo Sant Crist de Balaguer, y sense veure l no gosaria escriure los goigs."¹¹ Potser aquesta petició de Valeri Serra era ja una avançada de la petició formal posterior que se li va fer, des del santuari, d'un himne per al romiatge que s'hi havia de celebrar l'any 1900. Finalment, amb els consells de Valeri Serra, acabà escrivint no uns goigs sinó l'himne al santcrist.¹² I l'any següent al del romiatge, el 1901, quan anà a Lleida com a president mantenidor dels Jocs Florals, s'arribà a visitar el santuari, acompanyat de Valeri Serra i de Frederic Renyé, que conduïa la pròpia tartana.¹³

Al volum núm. XI de l'*Epistolari de Jacint Verdaguer*, anys 1899-1902, hi ha deu cartes de Verdaguer a Valeri Serra, una d'aquest a Verdaguer i, a més, en una de les cartes de Verdaguer hi ha la resposta a un qüestionari

que Serra li havia proposat, que seria la mitja carta més de Valeri Serra, perquè conté el seu qüestionari manuscrit. Són:

1419. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, 18-VIII-1900).

1420. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, 22-VIII-1900).

1421. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, 17-IX-1900).

1422. V. Serra i Boldú a Verdaguer (Linyola, 12-X-1900).

1423. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, 14-X-1900).

1435. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, 3-I-1901).

1439. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, 23-I-1901).

1450. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, abril, 1901).

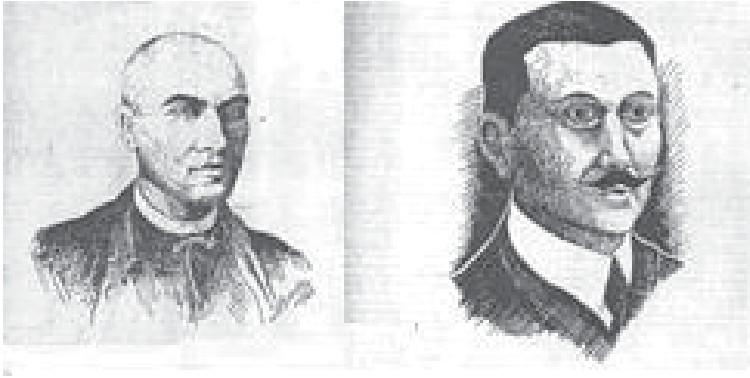
1453. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, maig, 1901).

1454. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, 9-V-1901).

1459. Verdaguer a V. Serra i Boldú (Barcelona, 11-VII-1901).¹⁴

D'aquestes cartes, Valeri Serra en reproduí unes quantes en facsimil al seu estudi *Mossen Jacinto Verdaguer*, el 1915 (són els núms. 1419, 1420, 1423, 1435, 1439, 1453 i 1459 de l'epistolari verdaguerià); d'elles, precisen els editors que encara es trobava a l'arxiu Serra

Reproducció facsimilar
de l'enquesta adreçada per Valeri Serra a Mossèn Cinto i resposta per aquest.

Dibuixos de Verdaguer i Serra apareguts a l'article d'Antoni Boada publicat a *Vida Oratoriana*.

la carta núm. 1453. Dues altres foren transcrites per Antoni Boada a l'article ja citat (són els núms. 1421 i 1454), i Boada dóna com a font la filla de Manuel Lladó i Carrenyo, de Bellpuig. Una altra carta, la núm. 1450, passà a l'arxiu de Josep M. de Casacuberta procedent de Joan Bergós, de Lleida. I l'única carta conservada de Valeri Serra a Verdaguer (avui a la Biblioteca de Catalunya, manuscrit núm. 2427) fou publicada per Amadeu J. Soberanas al pròleg al llibre de Jacint Verdaguer, *Brins d'espígol*.¹⁵

En aquesta sèrie de cartes podem assenyalar dos grups clars. Al primer grup pertanyen totes les cartes de l'any 1900 i les dues de gener de 1901, i el fet recurrent que les uneix és la celebració del romiatge a Balaguer. El segon grup comprèn la resta de cartes de l'any 1901 i el fet que les relaciona és la celebració dels Jocs Florals a Lleida.

La primera carta (núm. 1419) és la resposta a una altra de Valeri Serra en què el felicita pel sant en nom propi i dels seus pares (com havia fet als anys 1896 i 1898).¹⁶ En aquesta carta Serra li deu parlar dels preparatius del romiatge que es farà aquell any a Balaguer (i Verdaguer ja li avança que ell no hi podrà assistir, i que ja li explicarà com vagi tot); li envia notes recollides sobre botànica popular a l'Urgell (que servirien per a poemes que preparava del llibre *Flors de Maria*, i per les quals li'n dóna gràcies); i li explica alguna dada que devia portar un número de *Mallorca dominical*, que Verdaguer confessa no haver rebut encara.

Pocs dies després, Serra i Boldú li demana que li trameti algun poema inèdit per a llegir-lo ell a la vetllada que se celebrarà a Balaguer amb motiu del romiatge, i a la qual assistiran els bisbes d'Urgell, de Lleida i d'Osca.¹⁷ És per això que a la lletra 1420 Verdaguer li tramet el poema *Glop de neu*, inspirat en una llegenda urgellenca que Serra havia recollit.¹⁸

Sabem que el vint-i-sis d'agost se celebrà la vetllada i, probablement pocs dies després, Serra i Boldú degué enviar-li nova carta on li

explicava com havia anat la vetllada i que ell hi havia llegit els poemes de Verdaguer *Glop de neu* i *Dalt de la hermita*. També li devia enviar noves dades sobre botànica popular, en concret sobre la Blucosa i l'herba de Sant Tomàs, així com alguna informació de propietats medicinals que devia proporcionar-li el farmacèutic. De l'una cosa i de l'altra li'n dóna les gràcies Verdaguer a la carta del disset de setembre i li demana també que reculli "alguna paraula que ls pagesos atribueixen als aucells". Amb aquesta carta, Serra li envià també el text d'un article seu per a *Lo Pensament Català*, i a la resposta Verdaguer li diu que sortirà aviat publicat.¹⁹

La següent carta de Valeri Serra és l'única que sabem que s'ha conservat i en copiem el text a l'annex; és la carta datada a Linyola el dotze d'octubre. A banda d'altres temes, veiem que Serra li recull alguna dada més sobre botànica popular (el panical, la floravia, les mauves i la gavarrera). Verdaguer li contesta ja el catorze d'octubre tot agraint-li les dades recollides i donant compte dels altres afers. Sembla també, per la resposta de mossèn Cinto, que Valeri Serra acompanyà la carta amb una flor curiosa, una "corona d'Esprueles" ("sogra i nora", en diuen a Vic, li contesta).

Cap a finals de desembre, Valeri Serra devia enviar-li una nova carta amb retalls de diaris de Lleida i del setmanari de Mollerussa (probablement *La Comarca de Urgel*) on apareixien poemes de Verdaguer que ell s'encarregava de difondre amb algun comentari personal, entre altres l'*Himne al Santo Cristo de Balaguer*; també li devia explicar com havia fet cantar als nens de Linyola *La cansó de la Verge* i *Lo noy de la mare* a la missa del gall d'aquell any.²⁰ D'una i altra cosa n'hi dóna les gràcies Verdaguer a la carta que li escriu el tres de gener de 1901.

A mitjan gener,²¹ Valeri Serra li envià amb una nova carta les primeres parts de l'estudi "Les cansons populars en la oració" perquè aparegués a *Lo Pensament Català*. Verdaguer a la de vint-i-tres de gener li diu que ha pogut veure ja les traduccions castellanques que Serra havia publicat d'alguns poemes seus a *La Voz de San Antonio*, li ho agraeix i també el felicita pels dos primers articles que ha enviat, dient-li que el primer el treuran ja tot seguit. Aquesta primera part de "Les cansons populars en la oració" aparegué al núm. 39 (Barcelona, 27 de gener de 1901), pàgs. 324-325, i porta com a encapçalament "Linyola, 11 de janer de 1901". Del segon grup de cartes, i últim, trobem que la revista *La Comarca de Lleyda* començà a escalfar motors amb la publicació de la poesia que Verdaguer havia escrit *A la mort de D. Lluís Roca*, datada a Barcelona, febrer de 1883,

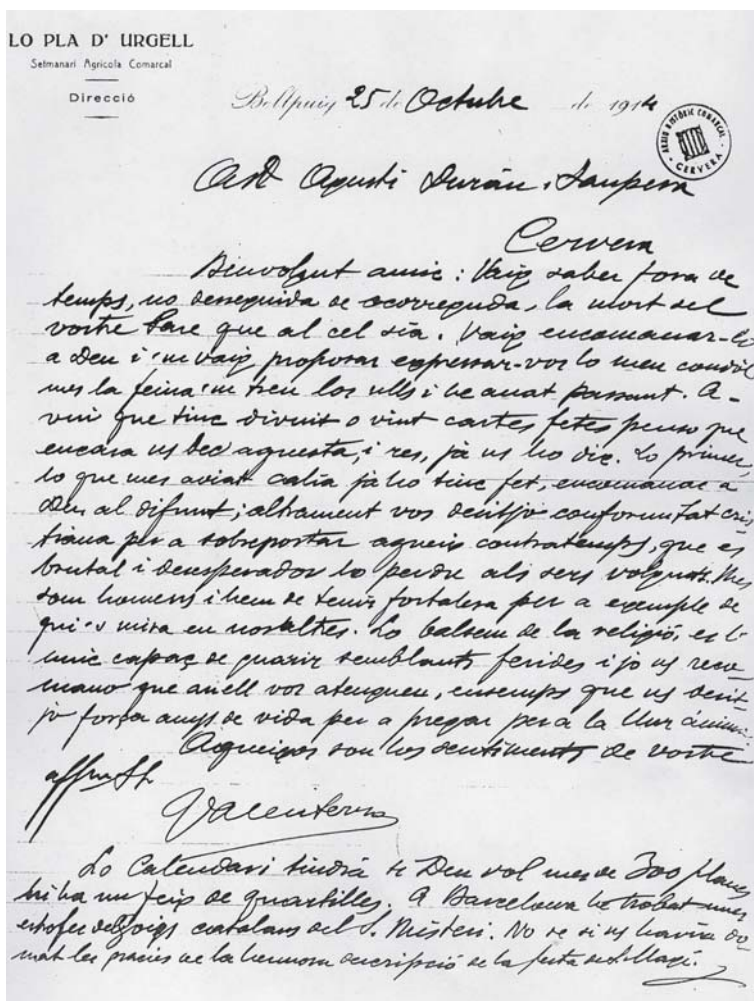
però que llavors de poc havia aparegut al fulletó de la revista *Juventut*, que anava publicant l'obra de Verdaguer *Ayres del Montseny*, i d'allí l'havien tret a els de *La Comarca de Lleyda*. Probablement Valeri Serra li'n féu saber i també li demanà una poesia inèdita per publicar en un número proper. Verdaguer li diu que encara no ha vist aquest número i que ja n'hi donarà un exemplar quan es vegin a Lleida. També li devia demanar un retrat i Verdaguer li diu que ha encarregat a Busquets que li envii el clixé d'un retrat seu que havia aparegut a *Catalunya Artística*. És probable que aquestes peticions i trameses fossin ja per al número especial que *La Comarca de Lleyda* volia treure dedicat a Verdaguer.

Als pocs dies, els de la Comarca encarregaren a Serra i Boldú que fes una biografia del poeta. Aquest fet motivà que a finals d'abril o inicis de maig, Valeri Serra li enviés un qüestionari amb unes quantes preguntes sobre la seva vida per poder fer l'article biogràfic. Verdaguer li envià una tarja de resposta, dins la primera desena de maig de 1901,²² adjuntant-hi el full de les preguntes de Serra i Boldú, a l'espai entre les quals anà aprofitant per respondre-hi de manera força sucinta, amb prou pesar de l'entrevistador per aquesta sobrietat.²³ Per la nota final que posa Serra al qüestionari, s'endevina que aquest número monogràfic era per donar-li la benvinguda a Lleida, com a president mantenidor dels Jocs Florals d'aquell any;²⁴ i sabem que no vingué per un o dos dies, sinó gairebé per una setmana (de dilluns, tretze de maig, a dissabte, divuit).

Tot i que aquell any Valeri Serra encara no havia tornat a Barcelona, ell mateix ens diu que uns dies abans de la vinguda de mossèn Cinto a Lleida, li va escriure per agrair-li les respostes al qüestionari "dient-li que si'm feia saber l'hora i dia de vinguda, m'ajuntaria amb ell a l'estació de Bellpuig. Me contestà que seria'l dilluns al tren que sortia de Barcelona a primeres hores del matí."²⁵ Aquesta carta de resposta de Verdaguer, datada el nou de maig, és l'única en què Verdaguer parla de manera explícita de Bellpuig.²⁶

Després de l'estada a Lleida, sabem que Verdaguer envia les proves corregides del seu discurs presidencial a Enric Arderiu perquè sigui publicat a *La Comarca de Lleyda*.²⁷ Sabem que hi fou publicat com a suplement literari (n'hem reproduït la portada a *El Pregoner d'Urgell*, núm. 545, ja citat), i curiosament aquesta lletra de Verdaguer adreçada a Arderiu (perquè devia ser Enric Arderiu qui li envià les proves o galerades per a la correcció) fou conservada després per Valeri Serra.²⁸

L'última carta conservada de Verdaguer a Valeri Serra, datada l'onze de juliol de 1901,

Carta de Valeri Serra a Agustí Duran

no en suposa necessàriament una de prèvia de Serra i Boldú. En ella, Verdaguer li dona les gràcies per un article que Serra publicà a *La Comarca de Lleyda*, en què s'adheria a la idea proposada pel periòdic *Panadés Nou* de celebrar el vint-i-cinquè aniversari de *L'Atlàntida*, amb el nomenament de Verdaguer com a president dels Jocs Florals de Barcelona d'aquell any (que havia de ser el 1902); tot i així, li diu que no vol aquests honors i preferix seguir el camí d'humilitat de Jesús.

Verdaguer moria al deu de juny de 1902 i Serra i Boldú, a la revista que fundà a Bellpuig, *Lo Pla d'Urgell*, a més de publicar-hi alguns poemes religiosos i populars de Verdaguer, hi publicà també un poema de Verdaguer que ell conservava autògraf, tot recordant els onze anys de la mort del poeta. Copiem el poema quasi tal com el publicà:

Cançó de la Rosa

I
 Colomet que voleu
 tes ales tingués
 aniria a veure
 mon amor ont és.

Rosa catalana
flor d'or.
Rosa catalana
qui us tingué al cor.

II
Allí a l'alta serra
té son niu de flors
i angelets i monjos
li canten amors.

III
També li'n cantava
quan era escolà,
i ara que.n so fora
faig sinó plorar.

IV
Oh! allà vull la fossa
hon tinc lo bressol;
colomet que hi voles
diga-li si.m vol.
Rosa catalana
flor d'or.
Rosa catalana
qui us tingué al cor.²⁹

Epistolari amb Duran i Sanpere

La curosa conservació i ordenació amb què Agustí Duran i Sanpere havia tractat les cartes que havia anat rebent i la cessió familiar d'aquest arxiu epistolar a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera ha posat a l'abast dels investigadors un material importantíssim per seguir tant les activitats i idees d'Agustí Duran com les de nombrosa gent amb qui es va relacionar per carta, que era encara una forma habitual de relació.

En aquest arxiu epistolar es conserven cinc cartes de Valeri Serra a Agustí Duran escrites entre l'agost de 1914 i el novembre de 1915. I una carta de Valeri Serra a Frederic Gómez i Gabernet, datada a l'abril de 1929, en què li demana que atengui una periodista.³⁰

Però, a més a més, podem afegir-hi una resposta de Valeri Serra en forma d'article a un article previ,³¹ publicats ambdós a *Nuevo Ambiente*, i quatre cartes públiques, dues de Duran i dues de Serra, totes publicades a *Lo Pla d'Urgell* i utilitzades, carta de Duran i Sanpere i resposta de Serra i Boldú, com a tècnica per a iniciar dues seccions noves al setmanari. D'aquest últim grup, les dues primeres cartes serveixen per obrir la secció de *Lo <<Calendari Folkloric d'Urgell>> i la Crítica*.

L'altra carta de Duran i Sanpere, adreçada a Valeri Serra tot enviant-li un exemplar del *Re-*

glament ab que han de regir-se los Devots Portants de l'aigua miraculosa del gloriós mártir i ermità Snt. Magí, desde la font de la Brufaganya fins a la capella del mateix Sant de la ciutat de Cervera que s'acabava de publicar, li serví com a davantal d'obertura d'una nova secció del setmanari, titulada *Tradicions populars d'Urgell*.

Hem recollit a l'annex la resposta a *Nuevo Ambiente* i les cartes a *Lo Pla d'Urgell* (les de Duran en nota), perquè, tot i el caràcter públic que s'hi donà des del primer moment, mantenen en part les característiques del gènere epistolar.

En relació a l'epistolari particular, no ens cal reconstruir aquí les cartes de Serra i Boldú puix que la situació és justament la inversa de la que consideràvem a l'apartat anterior. Són les cartes de Duran i Sanpere, les que falten en aquest epistolari (i les raons ja han estat aduïdes a l'inici).

A les cartes privades, els temes que marquen la relació entre els dos són, a banda dels més estrictament familiars, de dos tipus:

a). Valeri Serra li demana informació sobre costums i tradicions festives cerverines, especialment la festa de Sant Magí i la del Santíssim Misteri (de la Vera Creu); en necessita les dades per incloure-les en les festes corresponents del *Calendari Folkloric d'Urgell* que està publicant a *Lo Pla d'Urgell* durant tot l'any 1914.

b). Li ha fet arribar llibres del *Calendari*, un cop publicat, perquè l'ajudi a vendre'n algun, i va solucionant així alguns problemes econòmics, especialment en el pagament d'un deute envers un altre cerverí, Joan Franquesa.

En aquells anys, Valeri Serra s'havia casat amb Petra Forné (el 1902), i s'havien establert a Bellpuig, a la casa pertanyent al patrimoni de la noia. Havia participat amb diners en la fundació de la Impremta Majós-Saladrigues i, des del maig de 1912, emprèn l'edició del setmanari *Lo Pla d'Urgell*. Com a director i periodista, el veiem participar i opinar en una colla d'activitats importants a la zona (la història i l'organització dels regs; la creixença de diverses associacions del món agrari; les activitats més genèriques de signe catòlic –la lliga del bon mot- o catalanistes, etc.). Alhora, des del segon decenni del segle XX, actua també com a primer agent a la província de la companyia d'assegurances contra incendis La Royal, de Londres.

Dels primers temes de l'epistolari sabem que almenys Duran li proporcionà dades sobre la festa de Sant Magí i la festa del Sant Misteri. En aquests primers anys de relació podem

saber alguna cosa més d'ells a través d'algunes dades de *Lo Pla d'Urgell* i de *Nuevo Ambiente*.

Per *Nuevo Ambiente* trobem força detallada la preparació i celebració a Cervera de la Segona Assemblea de la Unió de Vinyataires de Catalunya; de les reunions prèvies, ens interessa especialment aturar-nos en els mítings que se celebraren al Palau d'Anglesola i a Bellpuig el diumenge, vint-i-dos de desembre de 1912. Al Palau se celebrà a les deu del matí a l'escola pública, i a Bellpuig, a les cinc de la tarda, a la sala de sessions de la casa consistorial. Precisen a la crònica dels actes que, a Bellpuig, "D. Valeri Serra, director de <<Lo Pla d'Urgell>>, presentà als forasters".³² Aquests forasters eren Frederic Tarruell i Manel Minguell (president i secretari respectivament de la Cambra Agrícola Oficial de la Segarra i Urgell) d'un costat, i Alexandre Baquero i Josep Maria Barnadas, de Barcelona, de l'altre.³³ L'Assemblea se celebrà en els primers dies de febrer de 1913, i sabem que Valeri Serra hi assistí, a Cervera, en qualitat de periodista; justament en un article titulat "De l'Assamblea de Cervera. Impresions",³⁴ exposa el seu desacord per la manera com es votaren les conclusions sense deixar exposar bé les objeccions i defensa especialment les posicions de dos patriarques de "nostra vinicultura", Manuel Raventós i Ignasi Girona; considera que aquest últim, tot i no pertànyer a la Unió de Vinyaters de Catalunya, representava la protesta de l'Urgell, d'on és el primer productor de vins. Acaba agraint les atencions que els ha tingut la ciutat.³⁵ La relació amb els redactors de *Nuevo Ambiente* devia produir una trobada amistosa amb Agustí Duran.

Durant el 1913 hi ha diverses referències a l'afecció d'Agustí Duran per l'excursionisme i el seu interès en fundar un Centre Excursionista de la Segarra i l'Urgell. A mitjan novembre, a la secció literària de *Lo Pla d'Urgell* li publiquen un article, "Camina que caminaràs ...! La transformació del paisatge", que signa amb el pseudònim habitual a *Nuevo Ambiente*, Romeu Altemir; hi explica com ha passat sobtadament de l'estudi d'un arxiu a recórrer els camps i va plantejant-se les transformacions de paisatge i de vida que hi ha hagut.³⁶ És, però, a *Nuevo Ambiente* on podem seguir millor aquesta afecció; de resultes d'una visita a Cervera de l'arxiver i bibliotecari menorquí Fèlix Duran Cañameras, aquest publica un article a la revista on, a banda d'explicar les seves impressions, diu:

"Tot esperant el tren i passejant-nos amunt y avall del andén l'amich Durán m'explicà com volien fundar, amb altres elements, un Centre Excursionista de Segarra y Urgell, centre que per lo que em digué ja estava virtualment fun-

dat doncs ja eran varies les excursions que havían fet colectivament los futurs socis del dit centre."³⁷

A l'estiu de l'any següent, Duran reprenia a *Nuevo Ambiente* la secció Excursions curtes amb la nota "Reprenem aquesta secció interrompuda amb l'esperança de poder contribuir, per poc que sigui, a decantar los ànims vers les excursions y caminates, en les quals troba salut lo cos y goig l'esperit." i amb l'article "De Cervera a Tárrega, passant pel torrent (3 hores curtes)", signat amb el pseudònim habitual.³⁸

Entre el vuit de novembre i el vint de desembre de 1914, es produí una nova visita de Valeri Serra a Cervera, i en aquest cas devia donar-li temps de parlar més llargament amb Agustí Duran i també de visitar l'arxiu que Duran dirigia en aquells anys.³⁹ Podria explicar també, aquesta visita, la relació amb l'impressor Joan Franquesa per a la impressió del *Calendari Folklòric d'Urgell*.⁴⁰

Del segon tipus de temes de l'epistolari, més crematístic, podem precisar que el Joan Franquesa amb qui Serra i Boldú tenia un deute de diners és amb tota seguretat Joan Franquesa i Gassol, el qual havia muntat a Cervera la impremta Minerva; és probable que el deute vingui del fet que Franquesa i Gassol s'hagués encarregat de la impressió del llibre de Valeri Serra, *Calendari Folklòric d'Urgell*. Tot i que el llibre porta peu d'editorial "I. G. Seix & Barral, germans, Barcelona", no porta peu d'impressor ni any.

L'edició hauria estat compartida entre editorial i autor, que s'haurien repartit els exemplars; i els diners que reclamava Franquesa i Gassol serien justament de la part deguda per Valeri Serra.

48

NOVEMBRE

Dimecres.—Lo Beat Jofre de Blanes cr. se v. a Barcelona i Sant Martí bisbe de Tours, ~~patró~~ ^{patró} Sant Martí es patró de Torrelles, i de Mataró, ~~patró~~ ^{patró} i també de la parroquia de Gessa, bisbat d' Urgell. ~~sent li canten:~~

Puix sou l'angel d'esta terra
de tots venerat seieu,
desde l'rim de aquesta terra
peneiu poble i correu,
deslliureu-nos del peccat
i de tot mal contagiós

— La població de Sant Martí de Maldá que avui celebra llúida i animada festa major en honor del Sant, li canta també:

Com a patró i titular
nom a esta vila donareu,
i en ell nos afiançareu
un amparo singular,
alabarém sens cessar
a un tan amant protector:
Martí amb gran seguritat
espefém vostre favor.

— Alamús també dedica solemne festa major a son titular Sant Martí amb ofici solemne en el qual treuen atxa 'ls majorals. ~~Canta a son patró les~~ ~~Oracions~~ ~~amb les quals confiadament espera~~ ~~protecció de Sant Martí segons se dedueix d'~~ ~~aquesta posad:~~

Tot mal, tot element
al vostre imperi cedeix,
tot lo mon os coneix
per taumaturg excelent,
tota nació i tota gent
os voi per intercessor.

— Avui se celebra a Vilanova de Meyà la fira de perdius. Los pagesos que durant l'istiu han pogut arroplegar llocades de perdius, les ensenyen a cantar, valent-se de reclams i altres enginys, i les porten a fira aónt es hermós veurer 'n aquíells vòls totes amansades, sense engaviar, que'ls cassadors acuden a comprar. Es també grossa la fira de figues, aurellanes, nous, ametlles i demés fruita seca.

- Auglemba festaja avui a Sant Pau de
Narbona en lloc de fer-ho el dia de l'illur traucit
- Avui fan fira a Cervera
- Per Sant Martí, la ven al p. 3

Valeri Serra y Boldú

BELLPUIG

de de 191.....

PRIMER AGENT A LA PROVINCIA DE
LLEYDA DE LA COMPANYIA DE
SEGURS DE INCENDIS

La Royal de Londres

LA MES PODEROSA Y EXTESA DEL
MON. FÁ LES PÓLISSES PER UN ANY
Y AB MELLORS CONDICIONS QUE
CAP ALTRA COMPANYIA

Sr. D.

*Molt Sr. meu: Cinch ^oc de V. una
Letra de Pes.
que li ha girat D.*

*de a pagar a
dies vista.*

S. S. q. l. l. m.

Valeri Serra.

Al verso hi ha el full oficial de la casa d'assegurances
anglesa que representava.

(AHCC. Manuscrit de Valerri Serra Boldú)

Dos indicis més ens refermen en aquesta idea. El primer és que l'impressor l'amenaça amb explicar el fet al bisbe d'Urgell, que és qui havia fet el pròleg introductor de l'obra. I el segon, que a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera es conserva bona part del manuscrit de Valeri Serra que serví de base a l'edició del llibre, la qual cosa tindria així una clara explicació.⁴¹

També seria lògic que fos amb diners produïts per la venda d'exemplars del llibre, que intentés cobrir el deute.

Notes

¹ Ja en aquell estudi primicer afirmava que n'havia donat alguna a particulars que n'hi havien demanades. Ho constatem en les tres cartes de Verdaguier que, el 1964, conservava la família Sesma a través d'una filla de Manuel Lladó i Carrenyo, de Bellpuig, i que foren donades a conèixer per Antoni Boada a "Verdaguer-Valeri Serra", *Vida Oratoriana*, any XVI, núm. 185 (Barcelona, maig 1964), pàgs. 77-78. També per la que anà a parar a mans de Joan Bergós, de Lleida, i d'aquest a Josep Maria de Casacuberta. I encara hi ha alguna referència a cartes conservades per la seva vídua, Petra Forné. Ja en veurem les referències explícites més endavant.

² Valgui com a mostra l'afirmació que fa a la carta enviada a Agustí Duran el vint-i-cinc d'octubre de 1914, en què diu que ja porta escrites divuit o vint cartes, aquell dia.

³ En un dels últims volums es fa referència a la preparació de dos volums més d'annex (cartes que s'han localitzat posteriorment), però la mort dels dos curadors deixà interrompuda la publicació.

⁴ A excepció de la primera, les altres cartes corresponen a l'última etapa de la vida de Verdaguier, quan, reconciliat amb el bisbe Morgades (febrer, 1898), viu a Barcelona, a casa de les Duran, filles de doña Deseada Martínez (no hi ha cap relació amb els Duran cerverins), i fa de capellà beneficiat de l'església de Betlem.

⁵ *Epistolari de Jacint Verdaguier* (transcripció i notes per J. M. de Casacuberta i J. Torrent i Fàbregas), volum X (1896-1899). Ed. Barcino (Biblioteca verdaguieriana, 17), Barcelona, 1987, pàgs. 39-40 (1234) i 215 (1348).

⁶ Article citat a la nota núm. 1.

⁷ I Verdaguier li diu que "Los de la Pallaresa se podrian entendre directament ab mi."

⁸ Diu que li envia "les adjuntes quatre ratlles", sense que poguem saber de quina poesia verdaguieriana es tracta.

⁹ Verdaguier li respon: "No s'amohine per mi, la Mare de Deu arreglarà tots mos assumptos." Recordem que en aquells anys es troba encara suspès com a capellà i enfrontat amb el bisbe i el marquès.

¹⁰ Verdaguier li respon que ja li ha passat l'encàrrec. Potser en relació a l'organització de l'homenatge.

¹¹ *Epistolari...*, v. X, pàg. 215.

¹² Així ho explicà: "Amb motiu del romiatge al Sant Crist de Balaguer que aquell Any Sant se preparava, se li demanà un himne, mes Mossen Cinto que no havia estat mai a Balaguer i per altra part no estava en disposició de fer treballs d'encàrrec, no hi anava depressa; havent-lo de fer per lo que deduí de la lectura de la Novena i mirant la carta geogràfica de la <<Província>> temia fer una cosa pobra. Aixís m'ho

Encara, a inicis de l'any 1916 sabem que Agustí Duran acompanyà Lluís Nicolau d'Olwer, de l'Institut d'Estudis Catalans, en una excursió artística per aquestes terres, i passen per Bellpuig a consultar l'arxiu i també a veure els objectes artístics de valor. *Lo Pla d'Urgell* se'n féu ressò i després publicà l'article de balanç escrit per Duran i Sanpere i signat, ara sí, amb el propi nom.⁴²

va dir, i jo que tenia molt interès en que cantés al nostre Patró d'Urgell, vaig animar-lo.

Un dia que era a casa seua va llegir-me'l i jo'm vaig delitar sobremanera sentint com recitava de aquells pocs versos urgellesos que sa musa li va dictar. (...) Vaig dir-li que'm semblava molt bé i com va voler que amb tota franquesa li digués si hi trojava res a faltar dels trets mes característics de la historia del Sant Cristo, li diguí, que certament se podia haver parlat de l'arribada contra corrent de la Santa Imatge a la Ciutat, i de que fou recullida per les Monges Clarisses que encara avui ne son com guardianes. Ell va dir que tenia raó, i aleshores hi va afegir aquesta posada.

Del mar un día pujareu
riu amunt tot fent camí,
fins que als braços arrivareu
de les que us guarden aquí.

-Veu home! Vaig esclamar. Ja veurà com agradarà a tothom. Quina colla'n deu haver fet d'himnes i càntics!" Valeri SERRA I BOLDÚ, *Mossen Jacinto Verdaguier. Recorts dels set anys darrers de sa vida, seguits de una impresió sobre la causa dels seus infortunis*. Impr. R. Saladrigues, Bellpuig, 1915, pàgs. 95-86.

¹³ Vam parlar ja d'aquest viatge en "Centenari de la mort de Jacint Verdaguier (i III)", a *El Pregoner d'Urgell*, núm. 545 (Bellpuig, 15 de juny de 2002) pàg. 12.

¹⁴ *Epistolari de Jacint Verdaguier*, v. XI (1899-1902). Ed. Barcino (Biblioteca verdaguieriana, 22), Barcelona, 1993, pàgs. 69-70 (1419), 71-72 (1420), 72-76 (1421), 76-79 (1422), 79-80 (1423), 96-99 (1435), 111-112 (1439), 128-130 (1450), 133-134 (1453), 135-137 (1454) i 144-145 (1459).

¹⁵ Jacint VERDAGUER, *Brins d'espígol*. Institut d'Estudis Tarraconenses, Tarragona, 1981.

¹⁶ És probable que, des de 1896 fins a 1901, el felicités cada any epistolament, puix que en el període d'estiu Serra es trobava vivint a Linyola, en aquells anys d'estudis a Barcelona. Sobre aquesta carta en concret, diu el mateix Valeri Serra anys després: "Lo día 17 d'Agost [de 1900] vaig felicitar a Mossen Cinto la seua festa onomàstica dient-li coses del Romiatge i dels escorcolls botànics populars que m'havia encomanat al despedir-m'en. Me va contestar lo día 18 agraint-m'ho tot i donant me indicacions per a ordenar mon treball." SERRA, *Mossen Jacinto...*, pàg. 88.

¹⁷ Així ho explica Valeri Serra: "Lo Romiatge estava fixat p'el día 26 de Agost. En nostra festa major hi va predicar aquell any lo Guardià dels Francescans de Balaguer, R. P. Fra Joaquim Calper, que fou un dels organitzadors del homenatge al Sant Cristo. Avans de marxar me digué que un dels actes mes lluits fora una vetllada que's dedicaria als Srs. Cardenal

Casañas, Bisbe d'Urgell, i Srs. Bisbes de Lleida i Osca, que havien promès assistir a la festa, i'm convidà a pendre-hi part. Jo que estava convallescent no podia escriure, però agraint la invitació vaig dir-li que escriuria a Mossen Cinto demanant-li alguna poesia que per ser de Mossen Cinto i ser l'autor del Himne de la romeria causarien bon efecte.

Va contestar-me Mossen Jacinto Verdaguer amb la premura que'l cas requeriria, enviant-me la poesia Glop de neu la tradició urgellesa de la qual va clavar en aquestes paraules: Ara veyeu! / del Glop-de-neu / la flor petita y ranca / volia ser tan blanca / com la Mare de Déu! La poesia i carta van ser efusivament aplaudides lo mateix que l'altra poesia també de Mossen Cinto que vaig llegir, Dalt de l'ermita." SERRA, *Mossen Jacinto...*, pàgs. 88-89.

¹⁸ En aquest cas la informació de la llegenda havia estat ja publicada per Valeri Serra i no comunicada directament a Verdaguer. Ho explica el mateix Serra i Boldú tot parlant del llibre de Verdaguer, *Flors de Maria*: "y entre les poesies que cantan notes llegendaries de flors y plantes, hi ha la intitulada Glop de neu, que es una planta del Pla de Urgell que per allà al Maig emblanquina ls bancals de les vinyes. La vaig veure per primera vegada á Linyola y com me la ván comptar ne vaig escriure la llegenda en La Veu del Segre de Lleyda, de ahont la vá reproduhir Lo Teatro Regional de Barcelona y en aytal periódich la vá llegir Mossén Cinto qui'm vá dir que'n faria una poesia, que diu aixís" (i copia el poema de Verdaguer) Valeri SERRA I BOLDÚ, *Culte popular a la Mare de Déu. Notes folk-lórich-marianes*, Lleida, 1903, pàgs. 128-129.

¹⁹ L'article era probablement "L'arros de Sant Esteve", en què parla de la tradició a Castellserà i comenta també el costum que als llevants de taula passessin les majores del Roser amb un pandero per cantar i aplegar diners. No aparegué, però, fins al núm. 35 (Barcelona, 30 de desembre de 1900), pàgs. 285-286.

²⁰ Vegeu-ho tot plegat, explicat per Valeri Serra a *Mossen Jacinto...*, pàgs. 94-100. Igualment hi explica com traduïa al castellà alguns poemes de mossén Cinto que li anaven publicant a Sevilla, a *La Voz de San Antonio*, cosa que també li agraeix Verdaguer a la seva carta.

²¹ Almenys en data de tretze de gener o posterior (vegeu infra, la data de l'article).

²² Podem veure repetidament que entre carta de Valeri Serra i carta de resposta de Verdaguer passen ben pocs dies, quan el fet és comprovable.

²³ Ho comenta a *Mossen Jacinto...*, pàgs. 101-103. Donà el qüestionari en facsimil a les pàgs. 207-208. En treiem còpia, també, però del facsimil, i després en donem la transcripció a l'annex.

²⁴ L'acte formal de petició sembla que el féu Frederic Renyé a Verdaguer a través d'Àngel Guimerà, com es desprèn del contingut de la carta núm. 1440 de l'epistolari de Verdaguer, que és una lletra de Guimerà datada el vint-i-nou de gener de 1901, en què li passa papers de Frederic Renyé. Així ho interpreten també els editors de la carta (vegeu *Epistolari...*, vol. XI, pàgs. 112-113).

²⁵ SERRA, *Mossen Jacinto...*, pàg. 104.

²⁶ Per aquesta raó, doncs, en donem còpia en base al text donat a l'*Epistolari...*, vol. XI, pàg. 135, amb els mateixos criteris que precisem després a l'annex. Diu:

Barcelona, 9 maig 1901
J[esús] M[aria] J[osep]
Amich Valeri:

Dilluns a les deu del matí sortiré, si a Déu plau, de Barcelona cap a Lleyda.

No dexaré de mirar a Bellpuig.

A reveure donchs y mentrestant disposau de vostre afm. Jacinto Verdaguer, Pre. (rubricat)

²⁷ El discurs presidencial també fou publicat a *Lo Pensament Catalá*, any II núm.4 (Barcelona, 26 de maig de 1901), pàgs. 25-27.

²⁸ És la carta núm. 1456 (*Epistolari...*, vol. XI, pàgs. 140-141), i els editors fan constar que era una simple tarja de visita amb el nom imprès, i que es conservava a l'arxiu de la vídua de Valeri Serra.

²⁹ Publicat a la Secció Literària amb la nota: "Lo dia 10 del mes que som se compliren onze anys de la mort de Mossen Cinto Verdaguer lo gran poeta Nacional de Catalunya.

LO PLÁ D'URGELL honora sa memoria publicant una poesia del plorat mestre, una poesia que'n guardém autògrafa, com una relíquia." (pàg. 8) a *Lo Pla d'Urgell*, any II, núm. 59 (14 de juny de 1913), pàgs. 8-9.

³⁰ En aquesta època tant Serra com Duran vivien ja a Barcelona; Frederic Gómez era l'arxiver de Cervera. L'estreta relació entre Frederic Gómez i Agustí Duran pot explicar que aquesta carta acabés fent cap a l'arxiu epistolar de Duran i Sanpere.

³¹ L'article previ duia el títol de "Cançó nova" i anava signat per les inicials R. A., que corresponen a Romeu Altamir, pseudònim, a la revista, d'Agustí Duran. Aparegué a *Nuevo Ambiente*, any II, núm. 50 (Cervera, 9 d'agost de 1814), pàgs. 5-6.

³² *Nuevo Ambiente*, any II, núm. 11 (Cervera, 5 de gener de 1913), pàg. 2.

³³ També n'hi ha referència a *Lo Pla d'Urgell*, any I, núm. 35 (28 de desembre de 1912).

³⁴ *Lo Pla d'Urgell*, any II, núm. 42 (15 de febrer de 1913), pàgs. 1-2.

³⁵ "Quedí doncs consignada la nostra gratitud de periodista per les facilitats i atencions de tothom rebudes i singularment per lo delicat obsequi de un <<ví d'honor>> que dedicà als representants de la premsa la Junta Directiva de la Cambra de Comers i la Redacció de son porta-veu <<NUEVO AMBIENTE>>" (pàg. 2).

³⁶ - Article aparegut a *Lo Pla d'Urgell*, any II, núm. 81 (15 novembre 1913), pàg. 10.

³⁷ Article "Una excursió a Cervera", a *Nuevo Ambiente*, any II, núm. 35 (Cervera, 21 de desembre de 1913), pàg. 4.

³⁸ A *Nuevo Ambiente*, any III, núm. 47 (Cervera, 28 de juny de 1914), pàgs. 2-5.

³⁹ La revista *Nuevo Ambiente* anava portant informació de les visites notables a l'arxiu municipal, i al núm. 59 (Cervera, 20 de desembre de 1914) porta la nota: "Podém afegir alguns noms prestigiosos a la llista ja publicada dels visitants forasters: D. Eleuterio Casas, de Barcelona; Sr. Burló, de Tárrega; D. Joan Grimalt, Mestre de la Prenyanosa; Sr. Giralt, de Barcelona; D. Lluís Lladó, de Tárrega; D. Josep Colominas, de Barcelona, creador d'un museu particular de Geologia i Prehistoria; D. Valeri Serra, de Bellpuig director de <<Lo Pla d'Urgell>>; Sr. Barceló, de Barcelona; Srs. Petit i Boixons, de Guissona." (pàg. 5)

⁴⁰ Vegeu els comentaris que fem tot seguit sobre els deutes amb Joan Franquesa.

⁴¹ Férem la descripció del manuscrit en un dels articles que escrivirem amb l'epígraf "Notes d'Arxiu"; en concret el que correspon a *El Pregoner d'Urgell*, núm. 254 (Bellpuig, primera quinzena de maig, 1990), pàg. 22.

⁴² *Lo Pla d'Urgell*, any IV, núm. 201 (2 de març de 1916), pàg. 6 (a la crònica de Bellpuig), i l'article "Anant pel Món. L'Arxiu Municipal de Bellpuig", al núm. 209 (27 d'abril de 1916), pàgs. 2-3.

ANNEX. EPISTOLARI

A. De Valeri Serra i Boldú a mossèn Jacint Verdaguer

1.

Linyola, 12 octubre 1900¹

Estimat amich Mn. Cinto: Uns quants dies en-
rera vaig enviar-li en un paquet certificat una
carta y uns fulls solts pels de la Redacció [de
Lo Pensament Catalá].

A V. li demanava un exemplar de *L'Atlántida*
y un del *Roser de tot l'any* y, si li semblava
prudent, un *Verdaguer en defensa propia* pel
meu ús.

Li escrich avuy, més per a recordar-li, per a sa-
ber si ha rebut o no la carta o paquet que, com
és certificat, si no hagués arribat a les seues
mans, jo faria la reclamació corresponent.

M'han dit que el diari de Mossèn Pey, <<Cos-
mopolita>>, parla de V., y encara que no siga
<<El Urbión>> a hont ne parla, Mossèn Pey
ha faltat a la que em va prometre al anar-hi lo
nom de Vosté. Vegi si acàs li sembla fer o dir
alguna cosa. No sé lo que diu, perquè fins assí
no hi arriba y, per lo tant, m'arriva abultat y no
sé la impressió que haurà causat en Vosté.

Li envio lo darrer article de les *Impressions
del Tallat*, quins tres primers anavan en lo
paquet susdit.

Y aquí van ara unes notes molt petites de flors.
Com no és temps que n'hi hagi gayres de flori-
des, no es pot recullir gran cosa, y encara de
les que hi ha nostres pagesos no en saben
gran cosa.

Sobre al panical y la floravia de què V. parla en
la *Lissoneta*, aquí es diu: Que en les lluytes
desesperades entre una serp y un llargardaix,
com que guanya el primer, lo segon se desen-
tén de les mossades verinoses de la serp em-
bollicant-se en una mata de panical. Regular-
ment no se abaralla may lo llargardaix que no
en sigue a prop de una mata. La serp, mentres
és a les punxes, no hi va, després tornen a
abrahonar-se. Això ho ha vista molta gent.

Un que haja de fer una caminada llarga no s'es-
calda a l'entrecuix si es posa unes fulles de
panical a la butxaca dels pantalons, o de les
faldilles, si és una dona.

Si es cull una mata de floravia lo dia de Snt.
Joan avans de sortí el sol y es posa en un es-

table, los animals no pateixen de mal de ven-
tre. Assí ho fan.

Les mauves se fan en terror molt bo. Se comp-
ta de un cego que volia comprar un tros de
terra y s'hi féu acompanyar. Descavalcaren al
ser al tros y digué: -Fermem les cavalleries per
a que no ens destorbin; la meua poseu-la a
prop de mauves. Y al dir-li que en tot lo tros no
se n'hi feya, va dir que no hi volia cap tracte.

Quan Maria Santíssima anava a Egipte, s'ama-
gà del Rey Herodes devall de una gabrnera.
La perdiu los va descobrir cantant: <<Devall la
gabrnera geu>>, allavors digué Maria
Santíssima: <<Benehida gabrnera, maleït cap
de perdiu>>; per això de la perdiu n'és bo tot
sinó el cap perquè és malehit, y de quasi tots
los altres aucells n'és bo.

Potser que tot ho sàpigui, però no perdo pas
gran cosa. Ja m'ho dirà.

Recorts dels meus pares; saludos als de la
Redacció y veja de utilisar com vulga los
serveys de son amich y fervent s. s. q. b. s. m.
Valeri Serra Boldú (rubricat).²

2.

Fetxes que.m convenen:³
Dia y any que va nàixer

*17 abril, dia de Sant Pasqual, lo sant del San-
tíssim Sagrament, alabat sia per sempre. 1845.*

A quin any va comensar los estudis

*L'any [18]56 comensí la gramàtica en lo semi-
nari de Vich.*

Primer premi als Jochs Florals

*L'any [18]65 guanyí. l premi extraordinari d'un
amaranto d'or y un accèssit a l'Englantina.*

Any que va ser ordenat de sacerdot

*Cantí missa nova lo dia del Roser de tot lo món de
1870 en la capella hermita de S. Jordi de Folgarolas.*

Quan va ser proclamat Mestre en Gay Saber

L'any [18]80 ab la poesia La Barretina.

¿Y acadèmich de la [Reial Acadèmia] de Bo-
nes Lletres [de Barcelona]?

1877, després de la publicació de L'Atlántida. /

¿Quin any va ser qu'en Mistral va dir-li: *Tu
Marcelus eris?*

Després dels Jochs de 1868.

Y si hi ha algun altra fetxa cèlebre que jo no recorde.

(al peu:)

Quan vingui ara a Lleyda, no baixi per poch dies. Volem ensenyar-li tot lo de per aquí que valga la pena. Deixi-ho arreglat per uns dies.⁴

B. De Valeri Serra i Boldú a Agustí Duran i Sanpere.

1.

Lo Pla d'Urgell
Setmanari Agrícola Comarcal
Direcció.

Bellpuig, 23 d'agost de 1914

A D. Agustí Duran i Sanpera
Cervera

Benvolgut amic: Perdoneu-me que no hagi contestat avans al requeriment. Si us fan aquestes ratlles, vós mateix.

Cada dia m'engresco més amb el Calendari,⁵ perquè cada dia trovo més coses. Ne dono no més un extracte perquè hi han setmanes que l'original fa 24 quartilles. Avui mateix trovo la costum dels tres toms a Sant Ramon⁶ que-m va ben bé.

Escolteu: M'hauríau de fê-l favor de escriure'm les notes folklòriques a què dongui lloc lo Sant Misteri. Després la manera com se reparteix i de aont treuen l'aigua de S. Magí que mossèn Majàns conta que donen lo dia del sant. En una paraula tot lo de Cervera. Ho fareu ben aviat si us plau. Després, per aquesta mateixa setmana espero que m'enviareu la professió dels suscriptors de Cervera que jo no sé. Són aquestos:

F. Camps i fills
Abdon Forn
Miquel Jené
Ignasi Arqués⁷
Felicià Solsona.

Altres com lo apotecari Civit, Montiu, Cases, Xuclà, ja-ls sé i-ls capellans no cal. Ja suposareu que és // per a la llibreta de cases recomanables. I forsosament m'interessa aquesta setmana.

Teniu anotada alguna particularitat del folklore jurídic de per aquí? M'aniria bé.

Una cosa. A Urgell, los mossos de soldada com s'anomena als que menen mules, guanyen amb

arreglo a Tarifa, i tarifas són unes taules fetes que indiquen lo guany dels mossos en los 12 mesos, puix no guanyen igual en cada mes. Se fa igual per aquí? Los diuen aixís a-n aqueixos mossos, o mossos mulaters com algú m'ha dit? M'ho direu, sí?

Vostre affectíssim

Valeri Serra (rubricat).

2.

NUEVO AMBIENTE,⁸

Any III, núm. 52 (Cervera, 6 setembre 1914),
pàgs. 3-4

Lletra desclosa

A-n en R. A. en "NUEVO AMBIENTE"

(Nostre bon amic Valeri Serra, director de "Lo Pla d'Urgell", respon avui al convit que li féu nostre company Romeu Altamir i explica, amb fina discreció, com se topà per primera vegada amb la cançó ceriverina i com ne féu presa joiosament per a enriquir més lo tresor folkloric d'aquestes terres.)

M'afavoriu amb una alusió en lo n.º 50 de aquest periòdic que no puc deixar incontestada. Reialment, la hermosa melodia de *Les ninetes de Cervera* mereix acompanyar-se de mellor lletra. Però qui la faria? Tothom menos jo.

És fama que'l mestre Marian Aguiló, abans de publicar lo *Romancer* que endreçà a la Reina Regent d'Espanya, féu l'arreglo de totes les peces que l'integren, tenint a la vista totes les versions que tenia arroplegades de cada cançó. Quan féu això, tenim dret a sospitar que si en una quarteta, en un vers trobava una paraula que no li agradava, la substituïa i aixís va sortir ell un llibre mestre que no té de popular més que l'ànima. Perquè un dia ho vaig dir, se'm va tirar a sobre en Bulbena, autor de un altre *Romancer*, fet amb igual procediment, i vàrem estar escatint en quinze articles periòdics la legalitat del procediment.⁹ Per això us dic que tots poden fer-ho menos jo.

Aqueixa cançó me la va ensenyar una dona de Colldelrat, a Artesa de Segre, l'any 1901. No-n sabia la música, i com la lletra la vaig trobar tan pobra, allà-s va quedar dormint en la llibreta. Per a semblar-me'n més, de pobra, deia que les qui van anar a nadar eren:

les ninetes de Cervera
I en la tercera quarteta:
los fadrins ho han sentit.

De modo que totes i tots, per a treure'm tota esperança, se troban un dia·l desenrotllo del idili que a bon segur tanca l'argument.

Mes, Mossèn Jacinto Verdaguer me tenia dit amb molta freqüència: <<No deixeu mai de apuntar res de boca del poble; un dia o altre se'n treu profit.>> I va venir l'any 1906 en què arroplegava cançons per a concórrer a la Festa de la Música catalana, i entre les que cantava una dona de Sant Martí de Maldà, que no acabava perquè no·n savia tota la lletra, hi havia la de tres ninetes de Cervera. Aleshores me vaig recordar de la de Colldelrat i, cotejades, vaig veure que havíem guanyat qualcom; sisquera·s concreta, i sembla indicar-se que l'autor de pendre'ls la roba és lo tercer dels joves, suposant que eren tres joves, aimadors de les tres ninetes.

Ja n'arrenquen un gran crit:
¡Sant Misteri de Cervera!

Aquest crit me sembla indicar que ·s temen de una traïció, ... però aquí acaben les suposicions encara que, com és natural, se podria explicar de moltes maneres.

De modo que, no sabent sinó un bocí de lletra la dona de Sant Martí, vaig completar-lo amb la de Colldelrat, per no deixar de encabir tan agredolça melodia.

Les demés variants en la lletra són:

Lo matí de Sant Joan

en lo primer vers, i lo sisè, que·l de Colldelrat diu aixís:

ja los han pres la robeta

indicades com ja estan, lo puntualisar que són tres les ninetes i dos los fadrins.

Conteu amb quin gust aniré posant a vostra disposició totes les variants que se'm presentin. ¡Veieu! Lo procediment d'en Milà i Fontanals de posar les variants al peu de la versió tipu facilita·ls arreglos; per tant, a vosaltres los cerverins us toca escorcollar la memòria de les dones que saben cançons. És tot lo que us pot dir lo vostre amic

VALERI SERRA I BOLDÚ

3.

Lo Pla d'Urgell
Setmanari Agrícola Comarcal
Direcció.

Bellpuig, 25 d'octubre de 1914

A D. Agustí Duran i Sanpera
Cervera

Benvolgut amic: Vaig saber fora de temps, no desseguida de ocorreguda, la mort del vostre pare que al cel sia. Vaig encomanar-lo a Déu i·m vaig proposar expressar·vos lo meu condol, mes la feina·m treu los ulls i he anat passant. Avui que tinc divuit o vint cartes fetes penso que encara us dec aquesta, i res, ja us ho dic. Lo primer, lo que més aviat calia, ja ho tinc fet, encomanar a Déu al difunt; altrament vos desitjo conformitat cristiana per a sobreportar aqueix contratemps, que és brutal i desesperador lo perdre als sers volguts. Mes som hòmens i hem de tenir fortalesa per a exemple de qui·s mira en nosaltres. Lo bàlsem de la religió és l'únic capaç de guarir semblants ferides i jo us recomano que a·n ell vos atengueu, ensemps que us desitjo força anys de vida per a pregar per a la llur ànima.

Aqueixos són los sentiments de vostre afectuosíssim servidor.

Valeri Serra (rubricat)

Lo Calendari tindrà, si Déu vol, més de 300 planes; hi ha un feix de quartilles.¹⁰ A Barcelona he trobat unes estrofes de Goigs catalans del S. Misteri. No sé si us havia donat les gràcies de la hermosa descripció de la festa de S. Magí.

4.

Lo Pla d'Urgell
Setmanari Agrícola Comarcal
Direcció.

Bellpuig, 14 de novembre de 1914

A D. Agustí Duran
Cervera

Amic Duran: Dugues ratlles. Me va dir mossèn Sanxo¹¹ que m'enviaríeu no sé què de una fira de mossos de Guissona.

Tampoc tinc res pel dia del Sant Misteri, i en una paraula, fora de lo de Sant Magí no hi ha res de Cervera si no són algunes estrofes de goigs que serà lo menos important del Calendari, tal com van venint les coses.

Estic satisfet del conjunt. Poso·l nom de Mossèn Sanxo. Hi vull posar lo vostre. Està clar que l'hi posaré al article de Sant Magí si no m'envieu res més, però si més no digués de Cervera se quedaria molt enrera de Tàrraga, Guissona, Balaguer, Borges, i ... voldria que s'hi vegés la vostra mà.

No per res, sinó perquè tingueu una guia de lo que busco, vos incloc un Qüestionari que tot-hom ha contestat, però corregit i augmentat per part dels que són afectats de aquestes coses i desitjosos de que'l seu poble hi llueixi.¹² He fet bones trovalles etc., etc. Sortirà avans d'any nou si Déu vol, que crec que ho voldrà. Amb això com més aviat mellor.

Vostre afectíssim

Valeri (rubricat)

5.

Lo Pla d'Urgell
Publicació Agrícola setmanal defensora
dels interessos de la Comarca
i pobles del voltant

Amic Duran: Vos estimaré que entregueu al dador Don Joan Franquesa lo que tingueu de la venda dels Calendaris, o quan menys vint-i-cinc pessetes si no hi arriuvés.

Vostre afectíssim

Valeri Serra (rubricat) //

Bellpuig, 26 de maig 1915

(en altra lletra)

He recibido de D. Agustín Duran la cantidad de cuarenta y ocho pesetas en concepto o por cuenta de D. Valerio Serra de Bellpuig

Cervera, 19 junio 1915

Juan Franquesa (rubricat)

(nota al peu, d'Agustí Duran:)

És el valor íntegre dels 12 exemplars de *Calendari Folkloric* que havia rebut de l'amic Valeri Serra.

6.

LO PLA D'URGELL¹³

Núm. 181 (Bellpuig, 14 d'octubre de 1915),
pàg. 6

Amic Duran: Suposem que teniu raó, i donaré les crítiques que s'han fet del Calendari Folkloric d'Urgell. És ben cert que si l'obra hagués estat feta per un altre urgellés se n'hauria dit aquí son elogi o sos defectes. No està bé que baix la meua direcció hagués parlat del llibre algú de casa, seguint la costum en aquestos cassos establerta. Daré-ls parers agens en

secció titulada *Lo <<Calendari Folkloric d'Urgell i la Crítica* per l'ordre en què han anat apareguent, i aixís quedarà arxivat i sabrà tot Urgell quina rebuda ha tingut lo llibre de les seues costums senzilles, entre les gents que ho miren tot per un caient de gust i art i de bellesa sempre.

V. S. i B.

7.

Ateneo Barcelonés.
Particular
4 de novembre de 1915

Al benvolgut amic N'Agustí Duran
de Cervera,

saludo i faig a saber que la lectura del Mn. Cinto donada en aquest centre ha conquerit forta ressonància mercès a *La Veu*, *El Poble*, *El Correo Catalán*, *Vanguardia* i no sé si qualque altre diari.

De més a més, i això ara com ara-m fa agafar la ploma, referint-me a n'aquella crudel història interna de cada llibre de què un dia parlàvau, dec dir-vos que dec un pico (aixís, sense més romansos) a-n en Joan Franquesa, qui-m va demanar una part a compte a darrers de agost; jo, creient-me poder-lo atendre, li vaig dir que n'hi enviaria part o par-//tida, però tot me va fallar a pesar de les successives tentatives, i no parant de fer-ne de noves, me va sorprendre una carta d'ell amenaçant-me de que si en lo terme de 4 o 5 dies no li enviava 150 ptes. me formaria una querella per estafa, publicaria una fulla difamatòria contra mi i escriuria ma conducta al Dr. Benlloch.

Li vaig contestar (i Déu sab que és cert) que no havia pogut moral ni materialment, no vaig fer alusió ni a lo de la querella ni a lo de la fulla perquè no hi ha fonament puix li dec una quantitat. A la que resultarà de una liquidació que hem de practicar. I li vaig dir respecte del Dr. Benlloch que no ho fés a la Seu perquè no hi era, i no sé si li deia que-m faria un favor, potser, si li contava al sr. Bisbe ... per allò de si se'n condolia. Li deia que de convenir-li amb // tanta urgència, que-m girés una lletra de 150 ptes a 15 dies, temps que considerava de sobres suficient, donada lo molt avansada que tenia la edició del *Mossen Cinto* per a tocar algun quarto. Però la edició no s'acabà a temps, ni la lletra la rebé endossada un banquer de Bellpuig (l'únic que hi ha), sinó un de les Borges, que anà a cobrar-la essent jo fora. Lo de Bellpuig s'hauria esperat i m'hauria admès giros en reembors. Amb aquell no hi ha gué lloc perquè no-ns vegérem.

Veient això i per a donar una satisfacció al Franquesa, que-s mereix, com és natural, li vaig contar tot això darrer que us indico, fent-li avinent que tenia-l llibre a punt de acabar de enquadernar, que de poder-se arreglar que la lletra-m vingués pel banquer de Bellpuig, podia tornar-me a girar la lletra a 8 dies, que o si no, li podria fer aqueixa // suma a ont m'indiqués, o que si li podien convenir li cediria lletres de anuncis. Com no m'ha contestat, no estic tranquil i us encomano-m vulgueu fer lo favor de visitar-lo i a ultrança tranquilisar-me. Des del diumenge seré a Bellpuig. Ah! Li havia ofert, i ho reitero, que si [hi] ha algun usu- rer jo firmaria la operació.

Déu sab la brutal sinceritat que hi ha en tot lo que us deixo dit. *Miseremini mei, miseremini mei.*

Mercès de l'article. Quan ens veurem? Quan voleu anar a Preixana i a Castellnou a veure la creu? Quan a veure'n una de gòtica molt bonica de Miralcamp?

Escribiu-me a Bellpuig des del diumenge. Estic en tractes amb en Babra per a vendre-li part o partida de la edició. Si no se me'n vol emportar massa pell, me deixaré pelar.

Vostre afectíssim.

Valeri Serra (rubricat)

8.

LO PLA D'URGELL¹⁴

Núm. 222 (Bellpuig, 27 de juliol de 1916)

Sr. A. Duran i Sanpere,

Director Ecel·lentíssim de la Confraria del Bellesguarz

Amic i confrare: Tot aquell plaer que he cop-sat llegint la vostra lletra a mi adressada,⁽¹⁾ vos el diran les ratlles següents que voldria fer precedir de tocs de clarins, amb tal de que-ls sentissen los confreres i confrereses del Bellesguard que vivint en nostra terra, sentin per ella l'amor necessari per a arborar tots los cors en lo foc patri. Si aixís fos, i jo tracto de cridar força per a que'm senti tothom, diria i dic:

Nens i nenes d'Urgell, jovenets i ponzelletes, fadrins i fadrines, casats i casades, viudos i viudes, gent vella o no tan vella, ¿veritat que no us heu donat compte de que tots tenim un deure patriòtic, que no l'acomplim essent molt fàcil! La tradició d'Urgell, la servem i la sabem entre tots. És un patrimoni que no sabem la

extensió que té. És una riquesa que no pot avalorar-se fins que l'haguem inventariada. I d'això que no ho pot fer ningú més que nosaltres, ne perdem cada dia part o partida. Lo qui-n sap més, pot treballar més; lo qui no-n sap tant, pot buscar-ne; qui sab de lletra fent la seua part; lo qui no-n sap, explicant-la a aquell qui-n sab; qui té estudis, com aquell qui no-n té tants, escrivint-ho, fitant-ho, com si diguéssim. I penseu-hi bé i escolteu-me bé i ho farem, si tothom hi aporta la seua bona voluntat.

Vosaltres, nens i nenes, escrivint tot aquells jocs que alegren la vostra edat ditxosa, les oracions que us ensenya la mare, los jocs que us feia-l padrí, les endevinalles amb què proveu lo vostre enginy, los treballengües i embarbosaments amb què mateu moltes estones, i tot allò que forma patrimoni del vostre saber, que apreneu al carrer i a casa.

Vosaltres jovenets amb vistes al fadrinatge, i donzelletes al bo del creixe, com heu deixat la infància i no sou grans encara, podeu donar un repàs a lo que féieu d'infants i sereu un factor preuadíssim. A vosaltres se us ha de dir ja la transcendència patriòtica del treball que anem a emprendre; vosaltres sou un arxiu de saber popular que-ns fa falta.

Jovenalla ardida, vosaltres, fadrins o fadrines que festegeu o esteu a punt de fer-ho, vos dirà i retraurà-l cor i la pensa una sèrie de cançons; la vostra etat somniadora vos farà recordar cançons de guerres i de amors que-ns vindran molt bé.

Vosaltres, casats, digueu-nos també les cançons que cantàveu i sentíeu cantar en vostra juvenesa, i encara, aquelles postures amb què entretinguéreu als vostres fillets, quan tenint-los sentats a la falda tractàreu de arrencar-los una rialleta. Les casades, igualment, però, ademés, ens heu d'ausiliar amb les can//çons que heu dit per a dormir a vostres fillets, totes tan dolces, i santes, i pures com cal per a dormir-se un àngel.

Viudos i viudes, los records de la vostra vida van lligats a cançons de la infància, de la joventut florida, i com sou també pares, digueu-nos la vostra part; i lo mateix vos dic a vosaltres, respectables padrins i estimades padri-nes que sabeu un munt de rondalles, de tradicions, de cançons i de costums que potser s'han perdut. Tot això-ns fa falta i-ns podeu ser de gran utilitat, aixís com tot treball que en aqueix sentit ens porti tot altre urgellès, o que ací visqui, de qualsevolga edat, sexe o condició que sia, vesteixi a la nova usansa, o trajó talar, o de burell, o de estamenya, perquè l'amor de pàtria no rau pas en determinada classe, sinó que tothom lo sent per igual.

Entre tots, escoltar, aprendre i escriure totes les cançons de cullir aulives, de ronda, de pandero, de llaurar, de batre, de capta, de jugar, de beure, de viatge i demés.

Anant per parts, avui no parlo de cap més branca del Folklore, perquè ja amb lo indicat, tenim feina estona, i-l descapdellament del programa serà objecte de aclaracions per a fer més bona feina, aixís com la indicació de nous punts.

Crònica vivent LO PLA D'URGELL de tot lo que va esdevenint a través del temps actual, hi escaurà que sia arxiu ausiliar de la memòria per a remembrà-l passat, i de aqueix modo entre l'anotació de les coses frèvoles de la vida del moment, hi anirà bastit lo monument de nostres tradicions, però hem de bastir-lo entre tots, i per tal de que tothom sàpiga sempre la feina que ha fet, son nom o sobrenom i-l poble de naturalesa posat al peu de l'envio, ho indicarà.⁽²⁾

Notes

⁽¹⁾ Com totes les altres que m'anuncieu per a distints confreres, trobaran assí amable acullida aixís com les respostes que us endressin los interrogats. Lo Pla d'Urgell s'en farà un deure.

⁽²⁾ Per a enviar materials de aquestos que-s demana, no cal gastar-se més que un quart de cèntim, però deixant oberta la carta i posant al sobre *Original de impremta= Sr. Director de Lo Pla d'Urgell=Bellpuig*. A qui manifesti desitjos de col·laborar amb assiduitat se li enviaran sobres impresos i franquejats. Tot col·laborador rebrà un número aont s'insertin los seus envios.

¹ Biblioteca de Catalunya, manuscrit núm. 2427.

² Copiem el text de l'epistolari verdaguerià, però hi apliquem la regularització de l'accentuació i de l'ús del guionet, tot indicant les elisions i les apostrofacions no degudes amb punt volat. Respectem formes dialectals en ortografia i accentuació.

³ Valeri SERRA I BOLDÚ, *Mossen Jacinto Verdguer /Recorts ...*, Bellpuig, 1915, pàgs. 207-208.

⁴ Transcrivim del text facsimilar i apliquem els mateixos criteris assenyalats abans. Usem la cursiva per diferenciar el text de Verdguer.

⁵ Es refereix a la secció *Calendari folkloric* que anava escrivint i publicant durant aquell any 1914 a *Lo Pla d'Urgell*.

⁶ Nota afegida entre línies: "en N. A." Segurament, *Nuevo Ambiente*, revista cerverina on Duran col·laborava. I efectivament, al núm. 51 (Cervera, 23 d'agost de 1914) hi ha una crònica titulada "A Sant Ramon" i signada per "UN DE S. RAMON" (pàgs. 3-4), que informa d'aquesta festa i invita els comarcans a assistir-hi.

⁷ És Arques.

⁸ L'article previ, d'Agustí Duran (amb el pseudònim de Romeu Altamir), diu:

Cançó nova

Una nova cançó popular enriquirà aviat lo patrimoni de l'Orfeó Cerverí: *les ninetes de Cervera*.

En Valeri Serra, en sos estudis sobre'l <<Folk lore del Pla d'Urgell>> publicats en lo Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda (any 1910) ne fá'l següent

9.

VALERI SERRA I BOLDÚ

BARCELONA

17 de abril de 1929

A D. Frederic Gómez. Cervera.

Distingit amic: li agrairé que atengui a la dada-
ra, srta. Antònia Orriols, la qual ve a Cervera a
preparar un número de *La Veu de Catalunya*.
Com no hi ha estat mai, li faríeu un favor i me'l
faríeu a mi que li facilitéssiu una llista de les
persones a les quals poguéis adreçar-se.

Gràcies per endavant de vostre afectíssim
servidor

Valeri Serra i Boldú (rubricat)

comentari: <<Es una de les cançons propies de les
nostres comarques, que per la lletra certadament que
no's feya pas acreedora a que us he la donés a
coneixer; pero ah! Senyors, que vá acompanyada de
una música que per si sola honoraria les cansóns
urgelletes: vos bastará dir que l'Orfeó Catalá la
compta entre'l seu repertori. De cinquanta sis melodíes
urgelletes que vaig presentar a certamen, en Millet
se'm vá enamorar d'aquesta amb preferencia.

<<Qué més? Lo célebre violinista en Joan Manen,
que tant se fá aplaudir ara a Alemanya com l'aplaudien
no fá gaire a Inglaterra, me la vá demanar per a ferne'l
motiu d'una sonata, ell que es tan bon violinista com
bon compositor.

<<Escolteula com se clava al cor>>.

Veus aquí la lletra:

LES NINETES DE CERVERA

Matinet de Sant Joan,
Com es matinada fresca,
Ja s'en van aná a nadar
Tres ninetes de Cervera.

Bon amor,
Bon amor que'm donau pena,
bon amor.

Mentre n'estaven nadant
La robeta's en van pendre:

ja n'arrenquen un gran crit
¡Sant Misteri de Cervera!
Dos fadrins ho han sentit
No eren gaire lluny d'elles,
Lo un los tira'l capot

L'altre los tira'l gambeto:
Elles s'en van dret a casa
Molt tristes desconsolades.

Al entrantne dels portals
N'encontren les seues mares:
-De ahon venen les nostres filles
tant tristes desconsolades ?
-Mares no m'on digueu res
que ja m'on tenim prou de pena.
No serem demá al matí
que no ho sapia tot Cervera.

No hi ha cap dubte de que l'amic Valeri Serra recull exactament la lletra de la cançó tal com se canta popularment a Urgell, pero, certament, aquesta lletra deu haver sofert molt, no sols prenent modismes urgellesos sinó també en la part de ritme y rima, empobrintse y desfigurantse.

Lo mestre Millet ha ofert al Director del <<Orfeó Cerverí>> los documents musicals per a que <<Les ninetes de Cervera>> entri en lo repertori del nostre Orfeó.

Ben encertada trobem aquesta resolució; ningú mes indicat que l'Orfeó Cerverí per a conservar amor-//sament la tradició musical cerverina que aquesta cançó representa, pero creiem que fora ben convenient que s'intentés un millorament del text, no d'una manera arbitraria, sino tal com aquestes coses se fan quant se volen fer bé, axó es: recullint totes les versions y petites variants que de la cançó puguin trobarse, per establir després sobre aquets documents vivents, lo text definitiu, exporgat de tota llei de barroeres decadencies. A ben segur que'l mateix Valeri Serra, l'entusiasta y erudit folk-lorista, podria donar un bon cop de ma en aquesta obra.

Be es cert que la bondat de la música redimeix a la lletra de tot pecat pero, no sería per demés que la mateixa lletra's presentés ben dignificada.

R. A."

Nuevo Ambiente, any III, núm. 50 (Cervera, 9 d'agost de 1914), pàgs. 5-6.

⁹ És la sèrie d'articles que s'intercanviaren a *Lo Teatro Regional* entre gener i abril de 1900. Els hem ressenyat a "La poesia juvenil de Valeri Serra i l'enllaç amb la poesia popular", *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, XLII (Miscel·lània Giuseppe Tavani, 1), Barcelona, 2001, pàgs. 167-204.

¹⁰ Des de l'inici que va publicant-lo a la revista té ja la idea de publicar-lo després com a llibre. Ara, a l'octubre, ja comença a veure el volum global que tindrà.

¹¹ Es refereix a mossèn Sanç Capdevila, que signa alguns articles a *Lo Pla d'Urgell* i a *Nuevo Ambiente* amb aquest nom (mossèn Sanxo), i segurament devia ser el nom habitual de relació amb els amics.

¹² No hi és adjunt, a la carta. Podem pensar que l'omplí i l'hi envià.

¹³ La lletra oberta d'Agustí Duran fou publicada al mateix full de la revista, just abans d'aquesta contestació de Serra i Boldú, a l'apartat de *Secció literària*. Diu:

Lletra desclosa a l'amic

VALERÍ SERRA

Voldria dir-vos, amic, quatre paraules sobre'l vostre <<Calendari Folkloric d'Urgell>>.

Amb aquest llibre heu escampat per tot arreu la coneixença de moltes costums urgelleses i encara d'altres comarques veïnes. Intimitats de la nostra vida, suara recòndites, han eixit a la llum del dia i s'han mostrat nues a les gents.

I les gents, com les han mirades? Quines paraules n'han dit?; els han tingut respecte, o bé les han bescantades?

El poble d'Urgell té'l dret de saber aquestes coses, sobre les quals, bé és prou que vos n'hagen guardat silenci.

Jo voldria, amic, obligar-vos a publicar desde LO PLÁ D'URGELL totes les crítiques que 'l vostre llibre ha mereixcut dels hòmens de lletres per tal que coneixem quina valor els és donada a fora de casa a les rondes i a l'encesa del rotlle i a les cançons de pandero i a les falles i als llevants de taula...

Jo recordo haver vist sovint escampades en diaris i revistes, paraules d'elogi per a aquestes costums que encara serven una senzilla espiritualitat antiga.

Vetaquí que prou la veig clara la causa principal del vostre mutisme; en aquestes paraules de alabança part hi teniu de elogi personal vostre i no'l volíeu escampar, no fos que's pogués pendre per una mostra d'orgull o de vana ostentació.

Lo <<Calendari Folkloric d'Urgell>> però, no tant és vostre com és d'Urgell, i heu d'esquivar, amic, tota subtil modèstia per l'amor que teniu, i tota hora demostreu, devés les costums urgelleses.

El poble vos en restarà agraït; creieu-ho.

Prest al vostre servei l'amic

AGUSTÍ DURAN I SANPERE

Cervera, Octubre 1915.

¹⁴ La carta d'Agustí Duran publicada al número anterior diu:

La tradició Popular

(Lletra desclosa al Sr. Valeri Serra)

Amic i Confrare de la Confraria del Bellesguard:

Vós qui tan amant us haveu mostrat sempre del Folklore de nostra terra sentireu un veritable goig a l'haver esment d'un fet esdevingut ara a Cervera. Parlo d'un fet que té tota gràcia (aquella gràcia suau que no saben gustar tots els paladars) de les coses populars, sense barreja d'erudició o pedanteria. //

Aquest fet no és altre que la publicació del *Reglament ab que han de regir-se los Devots Portants de l'aigua miraculosa del gloriós màrtir i ermità Snt. Magí, desde la font de la Brufaganya fins a la capella del mateix Sant de la ciutat de Cervera*.

Vós sabeu prou com la festa de Sant Magí troba a Cervera un ressò popular que la fa tornar una festa plena de senzillesa, i ingenuïtat com una festa del segle catorze: les funcions religioses oïdes des de la plaça sota una vela penjada a les finestres i a les teulades, perquè la església no abasta per la nombrosa concurrència, i sobre tot, l'arribada de l'aigua i el seu repartiment processonal donen a la festa de Snt. Magí aquest caient peculiar i ignocent que la fa tan agradable.

I per que la bellesa d'aquesta festa és purament popular i es produeix sens esforç com la florida d'una ruella en un camp de blat, per això la publicació del Reglament no ha destruït l'encant, ans al contrari l'ha fet més evident.

Dirieu que la lletra impresa no ha perdut la gràcia de la paraula popular sinó que l'ha consagrada, amb tanta ingenuïtat és dita.

Comença dient: <<De les pràctiques i consuetuts que han de guardar los Devots-Portants de l'Aigua de Snt. Magí>>. Digueu-me si no es podrien haver nomenat aixís mateix les capitulacions d'un aplec medieval.

Diu un dels capítols: <<L'Administració de Snt. Magí, en reconeixement de la caritat que fan els Devots-Portants de l'aigua, concedirà a cada Portant tres quartans d'ordi per cada carga d'aigua que conduexi>>.

A mi em sembla llegir les ordinacions de una festa quatrecentista.

Escolteu encara: <<L'ordre de colocació entre els Devots-Portants serà el de rigorosa antiguetat...>> <<Si a causa d'una mort d'algú de la familia o altra desgràcia algun dels Devots-Portants deixa un any d'anar a buscar l'aigua a la font de Sant Magí i al següent continua anant-hi, no pert el dret d'antiguetat que li pertoca...>>

Són les mateixes paraules, són les mateixes previsions i la mateixa construcció d'un llibre vell de confraria. Aquestes Pràctiques i Consuetuts, amparant-se en l'esperit popular, s'han salvat de la carrincloneria, en els perills de la qual naufraguen tants altres escrits falsament populars.

Jo crec, amic, que en aquest Reglament hem de veure un saludable exemple; ço és, la confiança en l'esperit popular vivificador, obrador de miracles. Sembla que quan l'Art i la literatura han perdut el rastre de les velles coses nostrades i cauen en el desvari de les ardidies i febles novitats, encara podem tenir l'esperança de nusar el fil de la tradició antiga cercant-ne els caps perduts dins el poble, l'únic guardador fidel de la preuada reliquia.

Perdoneu, amic, el destorb que aquesta lletra us porti i creieu aparellat al vostre honor a l'amic i germà en la Confraria del Bellesguard.

A. DURAN I SANPERE

Lo Pla d'Urgell, núm. 221 (Bellpuig, 20 juliol 1916), pàgs. 2-3.